KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian: Europa w dobie oświecenia (klasa 2 liceum)

Grupa A

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **B**

3. (1 pkt) **B, E**

4. (4 pkt) **1–B, 2–A, 3–C, 4–D** — po 1 pkt za parę

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Fryderyk II: zniesienie tortur, wolność wyznania, kodyfikacja, obowiązek szkolny. Ale pańszczyzna i militaryzm.
Punktacja: Cechy(1)+reformy(1).

6. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Oświecenie głosiło przede wszystkim racjonalizm - przekonanie, że rozum jest głównym narzędziem poznania świata, co prowadziło do krytyki przesądów i dogmatów religijnych. Filozofowie oświecenia, jak Wolter, postulowali tolerancję religijną i walczyli z fanatyzmem oraz nietolerancją Kościoła. Rozwinięto również koncepcję praw naturalnych człowieka oraz umowy społecznej (Rousseau), zgodnie z którą władza pochodzi od ludu i powinna być ograniczona - co wiązało się z krytyką absolutyzmu monarszego i przywilejów stanowych szlachty i duchowieństwa.
Punktacja: 1 pkt za wskazanie racjonalizmu - przekonania o rozumie jako głównym narzędziu poznania świata i krytyki przesądów. 1 pkt za wskazanie postulatu tolerancji religijnej i krytyki fanatyzmu. 1 pkt za wskazanie koncepcji praw naturalnych człowieka i umowy społecznej jako podstawy władzy, wraz z krytyką absolutyzmu i przywilejów stanowych. Maksymalnie 3 pkt, uznaje się dowolne trzy poprawnie opisane idee.

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Oświecenie (XVIII w.) stawiało rozum ludzki (raison) w centrum — odrzucało ślepe posłuszeństwo wobec tradycji i autorytetu religijnego. Filozofowie (Wolter, Monteskiusz, Rousseau) propagowali tolerancję religijną, krytykę tyranii i wiarę w postęp cywilizacyjny przez edukację. Teorię umowy społecznej rozwinęli Locke (władza pochodzi z dobrowolnej umowy obywateli dla ochrony ich praw naturalnych) i Rousseau (suwerenność ludu, ogólna wola). Idee te zainspirowały Deklarację Niepodległości USA (1776) i Rewolucję Francuską (1789).
Punktacja: 1. Rozum i empiryzm jako źródło wiedzy; krytyka przesądów, irracjonalizmu i autorytetu (1 pkt). 2. Idea postępu ludzkości i tolerancji religijnej; krytyka despotyzmu (1 pkt). 3. Umowa społeczna (Locke, Rousseau): władza pochodzi od ludu i służy ochronie jego praw naturalnych (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Idee oświecenia bezpośrednio zainspirowały obie rewolucje. Rewolucja Amerykańska (1776): Deklaracja Niepodległości Jeffersona odwołuje się do Locke'a — „niezbywalne prawa: życie, wolność i dążenie do szczęścia”; rząd z przyzwolenia rządzonych to Rousseau. Konstytucja USA (1787) zastosowała Monteskiuszowy trójpodział władzy. Rewolucja Francuska (1789): „Wolność, Równość, Braterstwo” to kwintesencja oświecenia. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (1789) cytuje wprost oświeceniowe prawa naturalne. Voltaire'owska krytyka Kościoła i absolutyzmu dała ideologiczne uzasadnienie dla obalenia ancien régime'u.
Punktacja: (1) Wpływ na rewolucję amerykańską: Deklaracja Niepodległości 1776 — prawa naturalne Locke'a, rząd z woli ludu (Rousseau) (1 pkt). (2) Wpływ na rewolucję francuską: Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (1789) — wolność, równość, braterstwo; krytyka absolutyzmu (Voltaire) (1 pkt). (3) Konkretni filozofowie i ich wpływ: Monteskiusz — Konstytucja USA (trójpodział władzy); Rousseau — suwerenność ludu w Konstytucji Francuskiej (1 pkt). Maks. 3 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **D**

3. (1 pkt) **B**

4. (4 pkt) **1–A, 2–C, 3–D, 4–B** — po 1 pkt za parę

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Anarchia, konfederacja barska, Fryderyk II. Utrata 30% terytorium. Impuls do reform (KEN, Sejm Wielki).
Punktacja: Przyczyny(1)+skutki(1).

6. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Despotyzm oświecony to forma rządów, w której monarcha zachowywał pełnię władzy absolutnej, lecz wdrażał reformy inspirowane ideami oświecenia. Fryderyk II Wielki wprowadził tolerancję religijną, zreformował sądownictwo i zapoczątkował kodyfikację prawa (ukończony po jego śmierci Landrecht pruski z 1794 r.), rozwijał szkolnictwo i popierał manufaktury oraz naukę, korespondując z Wolterem. Mimo reform władza pozostała w pełni scentralizowana, a chłopi w większości nadal podlegali poddaństwu — despotyzm oświecony oznaczał unowocześnienie państwa, a nie demokratyzację ustroju.
Punktacja: Definicja despotyzmu oświeconego (1 pkt) + przykłady reform Fryderyka II, np. tolerancja religijna, kodyfikacja prawa, rozwój oświaty i gospodarki (1 pkt) + wskazanie ograniczeń, np. władza pozostała absolutna, chłopi nadal w poddaństwie (1 pkt). Maks. 3 pkt.

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Absolutyzm oświecony to forma rządów, w której monarcha sprawujący pełnię władzy absolutnej wprowadzał reformy inspirowane ideami oświecenia — kodyfikował prawo, wspierał oświatę i naukę, ograniczał przywileje Kościoła, a niekiedy wprowadzał tolerancję religijną, jednocześnie nie rezygnując z autorytarnego charakteru swej władzy. Przykładem takiego władcy był cesarz Józef II Habsburg, który zniósł poddaństwo osobiste chłopów, wprowadził tolerancję religijną (patent tolerancyjny) i reformował administrację państwa. Sprzecznością tej idei było jednak to, że reformy odgórne nie oznaczały żadnego realnego udziału społeczeństwa w sprawowaniu władzy — decyzje wciąż podejmował wyłącznie monarcha.
Punktacja: 1 pkt za definicję (władza absolutna łączona z ideami oświecenia — reformy prawa, oświaty, tolerancji przy zachowaniu pełni władzy monarchy) + 1 pkt za przykład władcy i konkretną reformę (np. Fryderyk II Wielki, Józef II, Katarzyna II) + 1 pkt za wskazanie ograniczenia/sprzeczności tej idei (reformy odgórne, bez udziału społeczeństwa w rządzeniu). Maks. 3 pkt.

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Oświecony absolutyzm to forma rządu, w której monarcha przeprowadza reformy inspirowane filozofią oświecenia (racjonalizm, tolerancja, dobro publiczne), ale nie rezygnuje z absolutnej władzy. Cechy: centralizacja władzy, kodyfikacja prawa, tolerancja religijna, inwestycje w oświatę. Przedstawiciele: (1) Fryderyk II Wielki (Prusy) — zniesienie tortur, reforma sądownictwa i prace nad kodyfikacją prawa, rozbudowa administracji i armii, mecenat nad Wolterem i filozofami w Sanssouci; (2) Józef II (Austria) — edykt tolerancyjny 1781, zniesienie poddaństwa osobistego chłopów (1781), kasata klasztorów, reformy szkolnictwa.
Punktacja: 1 pkt: cechy oświeconego absolutyzmu (reformy w duchu oświecenia, ale bez ograniczania władzy monarszej; rozbudowa aparatu państwa, kodyfikacja praw); 1 pkt: pierwszy monarcha z reformą; 1 pkt: drugi monarcha z reformą. Łącznie 3 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 18 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	17–18 pkt
dobry (4)	14–16 pkt
dostateczny (3)	9–13 pkt
dopuszczający (2)	6–8 pkt
niedostateczny (1)	0–5 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/historia/europa-w-dobie-oswiecenia**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.